

Kazı, arkeoloji ve tezatları

Bir kazı çalışmasının aşamalarını belgeleyen *Ain El-Mir 23.11.2002*, bu katın görsel bir referansı niteliğindedir. Zaatari 2002’de, 82 mm’lik bir B-10 ağır geri tepmesiz top mermisi kovanına yerleştirilip muhtemelen 1991’de, Lübnan İç Savaşı’nın resmen bitişine yakın bir dönemde Sayda’nın güneyindeki bir bahçeye gömülmüş bir mektupla karşılaştı. Mektup, Güney Lübnan’da İsrail işgaline karşı savaşıyan Lübnanlı bir komünist direniş grubunun eski üyelerinden Ali Hashisho tarafından Dagher ailesine yazılmıştı. Hashisho, ailenin orada olmadığı altı yıl boyunca neden izinsiz şekilde evlerini kullandığını açıklıyordu. Mektubun gömüldüğü yere giden Zaatari, bahçenin sahibinden izin alarak bir inceleme ve kazı çalışması başlattı. Bu iş, sanatçının saklı belgelere duyduğu ilginin bir sembolü olmuştur. 82 mm’lik kovana gösteren *Letter for a Time of Peace* [Barış Zamanı İçin Mektup] fotoğrafı (2007), yine bir mektup içeren küçük bir zaman kapsülüyle beraber serginin girişinde yer alır. Zaatari tarafından İsrail’de eski bir savaş esirine yaptırılan kapsül, hapishanelerde aramadan kaçırılan mektupların konduğu kapaklı nesnelere benzer. İçindeki mektup, İsrail’de en uzun süre hapiste kalan Lübnanlı hükümlü Samir al-Kuntar’ın 2008’de serbest bırakılması vesilesiyle, al-Kuntar’a hitaben kaleme alınmıştır. Her ikisi de bir bakımdan arkeolojiyle ilişkili olmakla birlikte, *Letter to Samir* [Samir’e Mektup] (2009), kovanın toprağın altından çıkarılması eylemine bir tezat teşkil eder: ilki geçmişle, ikincisi gelecekle bağlantı kurar.

Zaatari’nin kazı, arkeoloji ve tezatlarına ilgisinin bir diğer örneği, 2012’de dOCUMENTA 13 için gerçekleştirdiği *Time Capsule* [Zaman Kapsülü] projesidir. Bu projenin esin kaynağı, 1975’te Lübnan İç Savaşı patlak verdiğiğinde, Beyrut Ulusal Müzesi’nin arkeoloji koleksiyonlarının çoğunu devasa beton blokların içinde saklama kararıdır. Bu bloklar, 1991’de savaş sona erene dek müzenin ana salonunda durmuştur. Proje, sanatçının 1997’de kuruluşunda yer aldığı, Beyrut’ta bulunan Arab Image Foundation’ın koleksiyonuna dair radikal bir muhafaza hayalidir. Kurumsallaşmış yapıların arşivlerinde fotoğraf baskılarının yer almasını sorgulayarak riskli durumlarda doküman ve eserlerin saklanıp korunmasının gerekliliğini vurgular ve tarihsel buluntular üzerinde kurumsal hak iddia edilmesine karşı çıkar.

Sanatçının spesifik bir arkeolojik kazıyı inceleyen en yakın tarihli araştırması, zaman çizelgesinde tam tersi istikamette açıklımlanır. Bu iş, Osman Hamdi Bey’in 1887’de, aralarında İskender Lahdi adıyla bilinen lahdin de olduğu Sidon Kral Nekropolü’nün keşfiyle sonuçlanan Sayda görevini temel alır. Bu meşhur lahitler ve Sidon Kralı Tabnit’in mumyası gibi beraberindeki kalıntılar, İstanbul’da bulunan Müze-i Hümayun’a (günümüzde İstanbul Arkeoloji Müzeleri) getirilmişti. Zaatari, artık Sayda’da yarı efsanevi bir hikâye, babadan çocuğa aktarılan bir masala dönüşmüş olan bu tarihî olaya dair bilgisini yeniden şekillendirmek üzere kilit fotoğraf ve notlar topladı. Bu araştırma ayrıca, aile büyükleri Sayda’daki kazı çalışmasında önemli konumlarda yer almış olan iki kişiyle yapılan söyleşiler ile kazının kayıtlarına ilişkin bir çalışmayı içerir.

Acts of excavation and their reverse, archaeology and its opposite

A recording that documents the progress of gradual excavation, *Ain El-Mir 23.11.2002*, acts as a visual reference to this floor. In 2002 Zaatari encountered the story of a letter that had been presumably placed inside an empty B-10, 82 mm, mortar case and buried in a garden East of Saida, sometime towards the official end of the Lebanese Civil War, in 1991. Written by Ali Hashisho, a former member of a communist Lebanese resistance group, fighting Israeli occupation in South Lebanon, the letter was addressed to the Dagher family. It justified his occupation of their home for six years during their absence. Zaatari located the site where the letter was buried, and made the necessary negotiations to look for and excavate it. This work became emblematic of Zaatari's interest in looking for hidden documents. A photograph of the 82 mm casing titled *Letter for a Time of Peace* (2007), is displayed at the entrance of the exhibition, along with a little time capsule, which is another letter that Zaatari commissioned a former POW in Israel to make in the form of capsules that prisoners make to conceal letters from detection. It is titled *Letter to Samir* (2009) because it is addressed to Samir al-Kuntar, Lebanon's longest serving prisoner in Israel, for the occasion of his release in 2008. The gesture of making *Letter to Samir* is the reverse of the gesture of excavating the mortar casing, although both of them engage with archaeology. The first connects to the past and the second with the future.

Zaatari's interest in acts of excavation and their reverse, archaeology and its opposite, are further evident in his *Time Capsule* project produced for dOCUMENTA 13 (2012). The *Time Capsule* project was inspired by the Beirut National Museum's decision to seal much of its archaeological collection inside concrete blocks at the outbreak of the Civil War in Lebanon in 1975. The blocks remained in the museum's main hall until the war ended in 1991. Imagining a radical preservation script for the collection of the Arab Image Foundation, which Zaatari co-founded in Beirut in 1997, the work questions the need to harbor photographic prints within institutionalized structures, opens the option for the withdrawal of documents and artifacts at times of risk, and takes exception to institutional claims made on the physical remnants of history.

A new phase of research into a specific archaeological dig unfolds in the timeline opposite. Intrigued by Osman Hamdi Bey's mission to Saida, which led to the discovery of Sidon's Necropolis and what is known as the Alexander Sarcophagus in 1887, Zaatari began to look for key images and notes to help reconstruct what he had known in Saida as a semi-mythical story, a fable told from father to son. This now infamous sarcophagus was transported along with other artifacts, including the mummy of King Tabnit of Sidon, to the Ottoman Imperial Museum, now the Istanbul Archaeological Museums. Zaatari's research includes interviews with two descendants of key individuals involved in the original excavation and a study of the documentation of the digs.